

วัฒนธรรมองค์การของพรรคการเมืองไทย

นายรัชชัย รุ่งโรจน์ชนาทิพย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974 - 332 - 842 - 4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ORGANIZATIONAL CULTURE OF THAI POLITICAL PARTIES

Mr. Tavatchai Rungrugtchanatip

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Art in Government

Department of Government

Graduate School

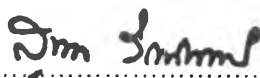
Chulalongkorn University

Academic Year 1999

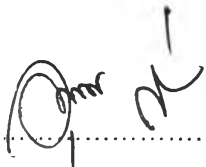
ISBN 974 – 332 – 842 - 4

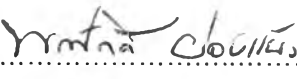
หัวข้อวิทยานิพนธ์	วัฒนธรรมองค์การของพรรคการเมืองไทย
โดย	นายรัชชัย รุ่งโรจน์ชนาทิพย์
ภาควิชา	การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ ภวกานันท์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา กีระนันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลิ้มมนี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ ภวกานันท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

ธวัชชัย รุ่งโรจน์ชนาทิพย์ : วัฒนธรรมองค์การของพรรคการเมืองไทย (ORGANIZATIONAL CULTURE OF THAI POLITICAL PARTIES), อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.พรศักดิ์ ม่องแก้วและ ดร.อุบลวรรณ ภวภานันท์, 194 หน้า, ISBN 974-332-842-4

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบลักษณะวัฒนธรรมองค์การของพรรคการเมืองไทย ทั้งที่เป็นอยู่และที่ควรเป็น การศึกษาเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจากพรรคการเมือง 6 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม และ พรรคเสรีธรรม ระหว่างวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ถึงวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เนื้อหาของการ วิเคราะห์มี 7 ประเด็น คือ ลักษณะการใช้อำนาจ ลักษณะการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน ลักษณะความเป็น เพศชาย ลักษณะเน้นความสำเร็จ ลักษณะเน้นความมีมนุษยธรรม และลักษณะเน้นอนาคต

จากผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ของพรรคการเมืองมีความแตกต่าง 5 ใน 7 ปัจจัย คือ ลักษณะความเป็นเพศชาย ลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคล ลักษณะการใช้อำนาจ ลักษณะการ หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน และลักษณะเน้นอนาคต ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะเน้นความมี มนุษยธรรมและลักษณะเน้นความสำเร็จไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยวัฒนธรรมองค์การที่ควรเป็นของพรรค การเมืองมีความแตกต่าง 4 ใน 7 ปัจจัย คือ ลักษณะความเป็นเพศชาย ลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคล ลักษณะการใช้อำนาจ และลักษณะการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะเน้น ความมีมนุษยธรรม ลักษณะเน้นความสำเร็จและลักษณะเน้นอนาคตไม่มีความแตกต่างกัน ผลสรุป ดัง กล่าวเป็นไปตามลมมติฐานที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยข้างต้น พรรคการเมืองควรตระหนักถึงบทบาทของวัฒนธรรมองค์การ โดยพัฒนา วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่ควรเป็น เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันการ เมืองที่เข้มแข็ง

ภาควิชา.....การปกครอง.....
สาขาวิชา.....การปกครอง.....
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนักคิด.....ธวัชชัย รุ่งโรจน์ชนาทิพย์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....ดร.พรศักดิ์ ม่องแก้ว.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

#4081132624 : MAJOR GOVERNMENT
KEY WORD: ORGANIZATIONAL CULTURE / POLITICAL PARTIES

TAVATCHAI RUNGRUGTCHANATIP : ORGANIZATIONAL CULTURE OF THAI POLITICAL PARTIES. THESIS
ADVISOR : ASSO.PROF.PHORNSAK PHONGPAEW, Ph.D AND UBONWANNA PAWAGANAN, Ph.D. 194 PP.
ISBN 974-332-842-4

The purpose of this research is to look at the difference between organizational culture as it is and as it should be among Thai political parties. The Study applied survey research and collected data from six political parties ; Democrat Party, New Aspiration Party, Charthai Party, Chart Pattana Party, Social Action Party and Liberal Democratic Party during 2 November 1998 to 4 August 1999. The content of organization culture has seven difference dimensions ; power distance, uncertainty avoidance, masculinity, individualism, achievement orientation, human orientation and future orientation.

The research results of questionnaires show that on one hand organizational culture as it is among Thai political parties are different 5 in 7 dimensions : masculinity, individualism, uncertainty avoidance, power distance, future orientation there are no significant different 4 on human orientation and achievement orientation . On the other hand, organizational culture as it should be among Thai political parties are on difference 4 in 7 dimensions : masculinity, individualism, uncertainty avoidance, power distance. There are no significant difference on human orientation, achievement and future orientation.

The researcher recommends that the political parties should realize to roles of organizational culture and should be developed organizational culture (as it is) according to organizational culture (as it should be) in order to become strong institutionalized political parties.

ภาควิชา.....การปกครอง

สาขาวิชา.....การปกครอง

ปีการศึกษา.....2542

ลายมือชื่อนิติ.....*อุบลวรรณ พงษ์พานิช*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*อุบลวรรณ พงษ์พานิช*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....*อุบลวรรณ พงษ์พานิช*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถและการให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนความร่วมมือช่วยเหลือในการดำเนินการต่างๆ จากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เหนือสิ่งอื่นใดคือกำลังใจที่มีคุณค่าจากคณาจารย์ เพื่อนร่วมสถาบันและต่างสถาบัน เพื่อนที่ใกล้ชิดที่สุดและสมาชิกในครอบครัว

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 125 ท่านที่กรุณาใช้เวลาตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อเจ้าหน้าที่รัฐสภาที่เอื้อเฟื้อสถานที่และช่วยแจกแบบสอบถาม

อนึ่ง งานวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ถ้าปราศจากคำปรึกษาด้านวิชาการต่างๆ การสละเวลาตรวจทานให้ข้อแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนกำลังใจเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.อุบลวรรณ ภวกานันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ที่กล่าวนามมาเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณศักดิ์นา บุญเปี่ยม (พี่ต๊ะ) คุณศิริวรรณ ตัญจเวชกิจ (พี่หวาน) รุ่นพี่ต่างสถาบัน สำหรับคำแนะนำ ความช่วยเหลือต่างๆ ในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์วชิราภรณ์ พฤกษ์สุภาภรณ์ (แกล่) เพื่อนคู่ใจและที่ขาดเสียมิได้คือ คุณวายุ วงศ์แก้วเขียว (ลัคคิด) ที่อดทนหลับขีตานอนพิมพ์วิทยานิพนธ์นี้จนตีพิมพ์ คุณฉัตรพล วรรณสุทธะ ผู้ขับจักรยานยนต์นำพาผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลตามพรรคการเมืองต่างๆ ตลอดจนคุณสมिताและคุณวันเพ็ญ รุ่งโรจน์ชนาทิพย์ พี่สาวที่ให้กำลังใจเสมอมา

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อคุณแม่แม่มีชัย และสมาชิกในครอบครัว สำหรับกำลังใจ ความเอื้อเฟื้อและดูแลสนับสนุนให้มีความสำเร็จในวันนี้

ธวัชชัย รุ่งโรจน์ชนาทิพย์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
ความนำและสภาพปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	9
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง.....	12
วัฒนธรรมสังคมไทย.....	18
ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การ.....	26
วัฒนธรรมการเมือง.....	33
วัฒนธรรมการเมืองของไทย.....	38
อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อพรรคการเมืองไทย.....	44
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	47
ทฤษฎีผลกระทบทางวัฒนธรรม.....	47
ทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์.....	53
ทฤษฎีหนทางสู่เป้าหมาย.....	54
การศึกษาวัฒนธรรมองค์การในประเทศไทยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคการเมืองไทย	
ลักษณะทางองค์การของพรรคการเมืองไทย	58
ลักษณะทางโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย	61
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคประชาธิปัตย์	66
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคความหวังใหม่	73
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคชาติไทย	79
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคชาติพัฒนา	85
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคกิจสังคม	88
ภูมิหลังและโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคเสรีธรรม	96
บทที่ 4 วิธีดำเนินการวิจัย	
วิธีการศึกษา	98
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	99
คำอธิบายตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์	100
แบบแผนการวิเคราะห์ข้อมูล	101
ข้อจำกัดในการวิจัย	103
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และ ที่ควรเป็นในแต่ละพรรคการเมือง	107
ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และ ที่ควรเป็นของพรรคการเมืองไทย	134
ตอนที่ 3 วิเคราะห์ประเด็นทางวัฒนธรรมองค์การในปัจจุบันทั้ง 7 ด้าน	140
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 1 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	140
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 2 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	149
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 3 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	153
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 4 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	155
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 5 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	159
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 6 และข้อสนับสนุนผลการวิจัย	161

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วิเคราะห์ปัจจัยที่ 7 และข้อเสนอสนับสนุนผลการวิจัย.....	163
สรุปผลการวิเคราะห์ในปัจจัยที่ใช้ศึกษา	165
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
สรุปพัฒนาการของสถาบันพรรคการเมือง	170
สรุปผลการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อการสร้างสถาบันให้กับ พรรคการเมือง.....	174
ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในพรรคการเมืองไทย	176
ข้อเสนอแนะ	
ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารพรรคการเมือง	178
ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย	179
รายการอ้างอิง.....	180
บรรณานุกรม.....	181
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	183
ภาคผนวก ข	190
ประวัติการศึกษา.....	194

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงดัชนีของลักษณะความเป็นเพศชาย	49
2.2 แสดงดัชนีของลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคล	50
2.3 แสดงดัชนีของลักษณะการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน	51
2.4 แสดงดัชนีของลักษณะการใช้อำนาจ	52
3.1 จำนวนพรรคการเมืองช่วง พ.ร.บ. พรรคการเมือง 4 ฉบับ (ตุลาคม พ.ศ. 2539).....	59
3.2 จำนวนสมาชิกและจำนวน ส.ส. ในพรรค.....	61
3.3 จำนวนสาขาพรรคการเมืองที่ดำเนินกิจการอยู่ในปี พ.ศ. 2539	63
3.4 จำนวนสมาชิกพรรคการเมืองในปี พ.ศ. 2538	64
5.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคประชาธิปัตย์.....	108
5.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคความหวังใหม่.....	111
5.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคชาติไทย	114
5.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคชาติพัฒนา	117
5.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคกิจสังคม.....	120
5.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะ วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคเสรีธรรม	123
5.7 ปัจจัยที่มีลำดับความสำคัญอันดับหนึ่ง (เน้นมากที่สุด) ในปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ของ วัฒนธรรมองค์การพรรคการเมืองต่างๆ ที่ศึกษา	126
5.8 ปัจจัยที่มีลำดับความสำคัญอันดับสุดท้าย (เน้นน้อยที่สุด) ในปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ของ วัฒนธรรมองค์การพรรคการเมืองต่างๆ ที่ศึกษา	126
5.9 ค่าความแตกต่าง t อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ระหว่าง วัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ (ois) กับวัฒนธรรมที่ควรเป็น (owill) ในพรรคการเมืองต่างๆ	127

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของ ลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคการเมืองขนาดใหญ่.....	127
5.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของ ลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคการเมืองขนาดกลาง.....	128
5.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแตกต่าง t ในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของ ลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่และที่ควรเป็นของพรรคการเมืองขนาดเล็ก.....	128
5.13 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ ระหว่างพรรคการเมือง.....	130
5.14 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ จำแนกตามขนาดของพรรค.....	133
5.15 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่ควรเป็น ระหว่างพรรคการเมือง.....	135
5.16 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในปัจจัยทั้ง 7 ด้านของลักษณะวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ จำแนกตามขนาดของพรรค.....	138
5.17 การเปรียบเทียบลักษณะการใช้อำนาจในพรรคการเมืองต่างๆ.....	141
5.18 การเปรียบเทียบลักษณะเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลในพรรคการเมืองต่างๆ.....	150
5.19 การเปรียบเทียบลักษณะเน้นความมีมนุษยธรรมในพรรคการเมืองต่างๆ.....	154
5.20 การเปรียบเทียบลักษณะการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนในพรรคการเมืองต่างๆ.....	156
5.21 การเปรียบเทียบลักษณะเน้นความสำเร็จในพรรคการเมืองต่างๆ.....	160
5.22 การเปรียบเทียบลักษณะเน้นอนาคตในพรรคการเมืองต่างๆ.....	161
5.23 การเปรียบเทียบลักษณะความเป็นพิเศษในพรรคการเมืองต่างๆ.....	164

สารบัญภาพ

ตารางที่	หน้า
3.1 โครงสร้างพื้นฐานของพรรคการเมืองตามข้อบังคับของ พ.ร.บ. พรรคการเมือง	62
3.2 โครงสร้างของพรรคความหวังใหม่	77
3.3 โครงสร้างของพรรคชาติพัฒนา	87
3.4 โครงสร้างการบริหารงานของพรรคกิจสังคม	95
5.1 แสดงผลความแตกต่างในปัจจุบันทั้ง 7 ด้านของวัฒนธรรมองค์การที่เป็นอยู่ของ พรรคการเมืองไทย	131
5.2 แสดงผลความแตกต่างในปัจจุบันทั้ง 7 ด้านของวัฒนธรรมองค์การที่ควรเป็นของ พรรคการเมืองไทย	136